

DEN VÄSTERLÄNDSKA CIVILISATIONENS LIVSKRAFT

Av professor PIETER GEYL, Utrecht

VÅR TIDS problem är att rädda den västerländska civilisationen. Undergångsprofetior, klagan över den västerländska civilisationens förfall — allt sådant ingår i angriparnas undermineringstaktik. Vi får inte dölja för oss själva, att vårt liv och vårt arbete överskuggas av ett totalt hot utifrån, från Ryssland och dess kommunistiska eller halv-kommunistiska medbrottslingar mitt ibland oss.

Inför detta hot är det vår plikt att hålla våra ställningar. Uppgiften är så mycket svårare, som vi inte bör räkna med den plötsliga och väckande utmaning, som ett krig skulle innebära: atombomben är fredens paradoxala garant. Vad som krävs är en vaken motståndanda gentemot den försåtliga infiltrationen av ett system som, trots allt vad vi nu vet om dess praktiska verkningar, fortfarande attraherar efterblivna eller missanpassade grupper och totalitärt inställda andar, och som utnyttjar alla våra svagheter, ekonomiska och sociala, men i synnerhet intellektuella och psykologiska.

Det är därför det har sitt värde att något närmare granska den

kampanj av pessimism och självkritik, som avsiktligt eller oavsiktligt, medför en försvagning av vår moraliska motståndskraft. Många olika knep användes i denna kampanj. Stundom framträder pessimismen rentav som optimism, anslår en ton av glädje och hopp, men detta är inte alltid nödvändigt. Det finns ett drag i den mänskliga naturen som tilltalas av visioner av förfall och undergång, mot vilka löftena om evig salighet strålar så mycket klarare. Men även en Spenglers renodlade pessimism fann en villig publik.

Hittills har världshistorien inte rättat sig efter domedagsprofetiorerna. Det är sant, att den generation som trodde på Spengler fick genomleva en svår prövningens tid, men denna förde inte till upplösning utan till triumf för den västerländska civilisationen. Vi behöver bara se tillbaka till dessa ångestfyllda år före kriget, när utsikterna tedde sig så dystra. Detta mäktiga Tyskland, behärskat av en dåre — dess ambitioner riktade sig mot allt av värde och stolthet i vårt liv. Det mest beklämmande under dessa år var den famlande oenigheten, den

frivilliga blindheten hos västerns folk. Den ekonomiska depressionen som hade bidragit så mycket till att föra Hitler till makten, den förlamande arbetslösheten — i vissa stunder föreföll det omöjligt att göra något åt allt detta.

Men kriget väckte motståndsviljan till liv. Vår civilisation visade sig besitta djupa kraftreserver. Englands föredöme kunde bära frukt, emedan frihetens och den mänskliga värdighetens traditioner fortfarande levde kvar även i det övriga Västeuropa. Det största undret, det mest hoppningivande, var att det tyska folket efter sammanbrottet återvände till förnuftet. Efter den långa mardrömmen kunde det tyska folket åter förena sig med Västern. Historien triumferade över den nihilistiska revolutionen.

Likväl var vårt problem inte löst. Sovjetunionen hade trängt in i Centraleuropa, och nästa gång tycktes det vara Västeuropas tur. Historien känner sällan till några slutgiltiga lösningar.

Den nazistiska sammansvärjningen hade i varje fall fått ett slut som vi kan betrakta som ett slående bevis på Västerns förmåga till motstånd och återhämtning. Det var inte bara fråga om att ha överlevt en fara, inte bara om att det tyska folket hade återvänt till livet. Jag nämnde den ekonomiska krisen och arbetslösheten under trettio-talet. Trots krigets förödelse har Västeuropas folk i dag lyckats höja massornas allmänna välstånd och

samtidigt garantera den vanliga människan en förut okänd trygghet. Naturligtvis är välfärdssamhället inte en plötslig produkt av efterkrigstiden. Det har förberetts under en lång period av sociala strider. Sådant vi nu ser det är det likväl ett slående bevis på vår civilisations uppfinningsrikedom, skapande kraft och humanitet.

Jag tror jag vågar draga den slutsatsen, att undergångsprofetior inte kan betraktas som objektiva mått på vitaliteten i de perioder då de framställas. De måste förklaras av sina upphovsmäns subjektiva sinestillstånd, eller av deras reaktioner inför samhällsfenomen, som i verkligheten har mindre att betyda än vad de föreställer sig.

Man kan med skäl fråga, om uttrycket »civilisationens förfall» har någon verklig mening. En civilisation är en utomordentligt komplicerad företeelse.

Den är vidare underkastad ständiga förändringar och växlingar. Gamla grenar vissnar bort, samtidigt som nya löv springer fram någon annanstans. Vi kan inte vänta oss att samtida iakttagare, inte ens de lärdaste sociologer, skall kunna uppfatta helheten, så att de kan tala om blomstrande eller dekadenta stadier på ett absolut och allmängiltigt sätt. Att framställa prognosen »hopplöst fall» är alltid riskabelt, och till och med om man säger »hopplöst, om inte...» (om inte just det inträffar som vederbörande iakttagare har råkat kom-

ma att tänka på som möjligt bote-medel), så innebär det att man inskränker den outtömligt uppfinningsrika framtidens suveränitet.

Varför då dessa återkommande anfall av missmod? Vår civilisation kan disponera över de tillgångar som samlades under ett rikt förflutet, men den är stadd i oavbruten förändring. Utan förändring intet liv — detta är ett hälsotecken. Icke desto mindre kommer varje förändring, hur nyttig den än må vara för helheten, eller i det långa loppet, att framkalla störningar för individer eller grupper, kanske rentav skada dem. Detta förhållande är en av källorna till de klagomål mot den innevarande tidsåldern, som har gjort sig hörda också tidigare.

Vid mitten av adertonhundratalet härskade en optimistisk framstegstro. Det mänskliga förnuftet triumferade, vetenskap och teknik öppnade lysande perspektiv. Likväl kan man även vid den tiden höra enträgna röster som sätter sig till motvärn och framför de mest skrämmande varningar. Själva tron på människans makt att själv bestämma sitt öde betraktades av somliga som ett tecken till annalkande katastrof.

I dag är de religiöst inriktade chockerade över den alltmer framträngande avkristningen. I jämförelse med denna olycka anses vetenskapens triumfer och det materiella välståndet vara av föga värde. Ibland betraktas dessa ting rentav

som en snara, som ett tragiskt bevis på människans syndfullhet, i det hon låter sig vilseföras av det bedrägliga skenet av makt över all världen och dess härlighet. Jag citerar en samtida katolsk författare: »Rikedomen har spritt sig över en stor del av jorden.» När han tillägger: »den rikedom som evangeliet varnar oss för», förklarar han, att vad som åsyftas är beroendet av rikedom, strävan efter rikedom. »Denna åtrå, som har bemäktigat sig mänskligheten mer än någonsin förut, utgör i sanning den öken, där Gud icke är.»

Är det verkligen så att begäret efter materiell välfärd behärskar mänskligheten mer än förr och kommer oss att glömma det andliga livet? Varje domedagsprofet, från vilken utgångspunkt han än angriper sin egen tid, vill gärna åberopa en jämförelse med det förflutna, därför att det förflutna kan omtolkas och förenklas på det sätt som passar honom bäst. Det förflutnas verklighet går till spillo, vad som uppnås är den kontrast han behöver för att uppnå sin åsyftade effekt. *Historikern* vet — eller borde veta — att på den tid då kyrkan — eller kyrkorna — verkligen hade makten, var människorna åtminstone lika fästa vid det materiella som nu; att deras barnsliga eller dogmatiska tro inte skyddade dem mot lidelse och girighet; att samhällets institutioner beträffande egendom, offentlig myndighet och rättsskipning medförde ett förtryck

och en grymhet som i minst lika hög grad kunde tolkas som bevis för Guds frånvaro.

Protesterna mot den rådande tidsandan behärskas emellertid också av ett annat motiv. Adertonhundralets framstegsoptimism präglade framförallt dem som trodde på och förde vidare den västerländska civilisationens rationalistiska och humanistiska traditioner. Just i dessa kretsar visade sig emellertid en reaktion från och med århundradets mitt. Toqueville och John Stuart Mill kände sig oroade, Renan, Flaubert och Taine uttryckte sin bittra ovilja inför den utveckling de bevittnade. År 1848 gav de borgerliga liberalerna deras första svåra chock. Pariskommunen 1871, omedelbart efter det förkrossande nederlag som Frankrike tillfogats av Tyskland, gjorde ett än djupare intryck, inte endast på fransmännen. Nietzsche nedkallade sina förbannelser, Jakob Burckhardt drog sig tillbaka i stoisk resignation. Mer än en i våra dagar skulle frestas att tycka, att dessa mäns farhågor har blivit uppfyllda. För inte länge sedan skrev en av mina vänner till mig: »Vårt århundrade är en katastrofernas tid.» Jag svarade: »Det är riktigt, att nittonhundralet knappast kan kallas en idyll. Men när man skärskådar mänsklighetens historia finner man, att intet sekel förtjänat den beteckningen. Och den verkliga katastrofen ligger dock inte i mängden av mänskligt lidande, i antalet

stupade eller mördade. Den skulle snarare bestå i den obotliga upplösningen av det mänskliga samhället. För min del frapperas jag snarare av den häpnadsväckande förmåga till motstånd och återuppvaknande som samhället har visat — i Västerlandet; men är inte det vad vi menar med vår värld?»

I verkligheten är det inte endast fråga om motståndskraft. Enbart de sociala reformerna visar en oförminskad skapande kraft. Men det är just dessa reformer som förklarar så många intellektuellas missnöje, nu liksom förr. De män jag nyss nämnde var skrämde och förbittrade inför massornas frigörelse. De fruktade de konsekvenser denna kunde medföra för de mellanfolkliga relationerna, men framförallt för förhållandena i deras egna länder. Civilisationen föreföll dem trygg endast hos en social elit. De uppfattade den som en utmärkande egenskap för den aristokratiska eller välbärgade borgerliga grupp som de själva tillhörde, och de kunde inte tänka sig annat än att dess öde var oupplösligen förknipat med deras eget. Och vad *deras* position beträffar, så var den verkligen hotad. Pariskommunen, som framkallade konvulsioner av fruktan och ursinne hos Renan, Flaubert och Taine, lyckades väl aldrig komma i närheten av något genombrott. Men från och med den episoden ända till våra dagar har bourgeoisie känt på sig att dess privilegierade ställning i samhället på

ett obehagligt sätt hotats av andra grupper.

Samma förhållande kan emellertid också uttryckas på motsatt sätt: vi kan lägga märke till att massorna så småningom har kunnat höja sig ur de beklämmande och förnedrande förhållanden under vilka de befann sig under den aristokratiska och borgerliga civilisationens stora epok. Medförde denna frigörelse någon motsvarande förlust för civilisationen? Har humanism och bildning spolierats, som Treitschke och Renan profeterade om? Har vårt samhälle blivit det öde land och vi själva de uppstoppade, ihåliga människor, som T. S. Eliot talar om — i hans fall kan man fråga sig om det är hans kristna tro eller snarare hans aristokratiska livsuppfattning som kommer honom att söka tröst i detta fördömande av hela den moderna världen. Kan man karakterisera vår nuvarande civilisationsform som kvantitativ, gentemot forna tiders kvalitativa?

Det förefaller mig, som om det var något som saknades i den adertonhundratalscivilisation, som så lätt översåg med misären runtomkring. Uttrycken för motvilja mot folket, argumenten för att civilisationen behöver ett underlag av fatiga och lydiga lönearbetare, som man så ofta hör från alla håll, vittnar om en sorglig brist på den humanitet som den tidens välbärgade borgare inbillade sig att de själva hade monopol på. Deras

»kvalitativa» civilisation saknade i varje fall en kvalitet — känslan av ansvar för hela samhället. Detta ansvarsmedvetande har utan tvivel stärkts i vårt århundrade, som påstås vara så eländigt, och resultatet har blivit en större känslighet.

Naturligtvis känner jag till de vanliga klagopunkterna. Tekniken utsätter mänskligheten för självförstörelse, vetenskapens framsteg leder till trång specialisering, film och television drar ungdomen bort från allvarlig läsning. Konsten har slitit sig lös från traditionen. Talangfulla unga män roar sig med att systematiskt odla sin »ångest», absurditeten gäller som den sanna konstens kriterium. Utan tvivel är det så, att denna mentalitet förnekar några av de värdefullaste tendenserna i vår civilisation. Men hur många kritiker som än skyndar sig att prisa denna förryckthet som enastående djupsinne, så betraktar jag den dock endast som krigets och omstörtningarnas efemära efterdyningar. Jag är helt säker på, att det inte kommer att påverka utvecklingens huvudström.

Måhända finns det dock ett korn av sanning i alla dessa klagomål. Jag tänker visst inte stämma upp någon lovsång till vår tid med refrängen »bättre och bättre dag för dag». Tvärtom — jag har nämnt en del svagheter, och utan tvivel finns det flera. Men jag tror inte det finns någon allvarligare svaghet än den att möta de ständiga förändringarna i tänkesätt och livsstil

med endast en suck av trötthet eller en rysning av fasa. Det är sant att varje förändring hotar att störa oss i vår invanda livsrytm och ställa oss inför nya problem. Men vi bör inte räkna med att civilisationen skall serveras oss som de stekta sparvarna i Schlaraffenland. Civilisation betyder kamp.

I vår tid synes mig den kampen imponerande. När det gäller herraväldet över materien, och kunskapen om det mänskliga livet, både det individuella och det sociala, håller den västerländska människan på att göra framsteg som aldrig förr. Varje upptäckt, varje ny teori, varje förändring i våra villkor ger upphov till spänningar, som kräver anpassningsåtgärder. Jag säger den västerländska människan, ty det är fortfarande hon som har ledningen. Även om Sovjetunionen understundom synes stå i främsta ledet när det gäller tekniska landvinningar, måste dock den tvångsregim som råder där framkalla spänningar som döljes snarare än löses. Kontrasten mellan den skenbara ryska enigheten och den ständiga striden bland oss får inte tolkas som ett tecken på styrka gentemot svaghet. Med alla sina nackdelar är vår frihet just det säkra beviset för att den västerländska civilisationen fortfarande är livsduglig.

Utan tvivel kommer demokratiseringsprocessen och avskaffandet av orättvisorna — ett mål som ännu långtifrån är uppnått — att

fortsätta att uppröra en del grupper som fortfarande har större möjligheter än andra att göra sig hörda. Detta innebär — tillsammans med de kyrkligt engagerades oro — en källa till skräck inför den kurs historien har slagit in på och fruktan för att vår civilisation inte skall komma ifrån äventyret utan allvarliga skador.

Men det finns en tredje faktor som mer än någon annan bidrar till att hos somliga människor skapa en känsla av besvikelse, av förlorad storhet. Jag syftar på likvideringen av de västeuropeiska ländernas koloniala positioner, Afrikas och Asiens uppvaknande och den härmed förbundna försvagningen av Europas makt i världspolitiken. Den tid är förbi när världshistorien tycktes röra sig runt Europa. Vid sidan av USA och Sovjetunionen betyder Västeuropas röst inte mycket inom den neutrala gruppen av stater som nyligen fått sin oavhängighet. Från radikalt skilda utgångspunkter användes denna utveckling som argument för att visa att Europa inte har någon framtid.

Först och främst har vi då de övertygade kolonialisterna, som envist fortsätter att beskärma sig över den halvhjärtade svaghet med vilken de demokratiska regimerna mellan 1945 och 1949 gav upp sina positioner, och över USA:s förräderi mot Västeuropa. Suezaffären framstod för dessa kretsar som ett nytt bevis på Västerterns degeneration, under det att Frankrikes en-

visa kamp i Nordafrika förefaller dem vara en sista chans, som de dock knappast vågar tro på mera.

Men innebär verkligen denna utveckling en dödsdom för den västerländska civilisationen?

Vår civilisation har visserligen stimulerats av den koloniala expansionen och av ställningen som världsmakt; men den har också råkat ut för misstag och illusioner av samma anledning. Under alla förhållanden har den aldrig haft den koloniala utvecklingen att tacka för sina mest väsentliga värden. Något liknande gäller även för vårt ekonomiska välstånd — den mirakulösa utvecklingen efter 1945 eller snarare efter 1948, har lärt oss att Europa kan klara sig utan detta artificiella stöd. Vi kan kosta på oss att resignerat betrakta den koloniala episoden som något förflutet.

Vad sedan beträffar världsherraväldet — vi nederländare förlorade vår blygsamma andel av detta för flera hundra år sedan. Det är nyttigt att lägga märke till, att vår civilisation inte fick sin dödsdom för den sakens skull. Kan vi inte därav sluta oss till, att Europa också kan förlora sin hegemoni utan att därför förlora livskraften i sin civilisation?

Förutsatt ännu en gång, att Atlantfolken — vi västeuropéer och amerikanerna — förblir medvetna om sin gemensamma uppgift att försvara sig mot det system som är så starkt befäst i Sovjetunionen och som skulle visa sig oförenligt med

de fundamentala principerna för vår civilisation. Demokratisk samverkan är alltid svår, och det finns endast allt för mycket av oenighet inom den västliga världen.

Utan tvivel beror detta delvis på de dystra spekulationer jag refererat, som har skapat oro i alltför många sinnen.

Tag t. ex. professor Barraclough, Toynbees efterträdare i London som professor i »International Relations», tidigare känd som god medeltidsforskare. I sin bok *History in a Changing World*, 1954, låter han oss förstå att historien så som vi känner den har förlorat all mening. Han själv blev omvänd till övertygelsen att han förspillt sitt liv lika plötsligt som Paulus på vägen till Damaskus, när han 1943 fick bevittna att tyskarna måste häva belägringen av Stalingrad. Häri genom avslöjades för honom att det var Ryssland som var framtidens stormakt. Han ångrade den tid han tillbringat med att studera det påvliga kansliet eller kejsarna under 1200- och 1300-talen: på grund av denna tidsspillan visste han nu ingenting om Przemysliderna, Rurikerna, eller Kazimir den store av Polen. »Farväl till Europa» heter en av hans föreläsningar, och han viftar högdraget bort Ludvig XIV, Napoleon och Bismarck som »stenåldersfigurer», fullständigt utan aktuell betydelse.

Detta sätt att skriva förefaller mig motbjudande. Som historiker protesterar jag mot förnekandet av

en sanning som är grundläggande för historiens eget värde: det oupplösliga sambandet mellan tidsåldrarna. Som europé avskyr jag defaitismen. Och slutligen det underförstådda proklamerandet av framgången som enda värdemåttstock! Måste vi verkligen se hela historien kulminera i Kreml därför att rysarna vann vid Stalingrad? Det var på ett hår när att Hitlers kupp lyckades, och i ty fall antar jag att Barraclough skulle ha förklarat, att vår främsta plikt måste vara att i det förflutna uppsåra tecken och förebud till det tredje riket.

Jag är inte blind för den förändring vi ser äga rum. Den innebär en revolution. Jag vet också, att samtida händelser av sådan storleksordning inte lämnar vår syn på det förflutna oberörd. I dag ser vi i Ludvig XIV, Napoleon och Bismarck, vid sidan av allt annat de representerar, också de män som omedvetet banade väg för den europeiska hegemoniens sammanbrott i våra dagar. Men en sak håller jag fast vid: att vi fortfarande är européer, och att vårt förflutna, däri inräknade också dessa den nationella maktens fanatiker, bidrar till att skapa vårt nu; att i oss lever traditionen av en stor civilisation, stor och välsignelsebringande trots alla brister och misslyckanden som är oskiljaktiga från den mänskliga naturen; och att det är vår uppgift att fortsätta att arbeta mot de mål och inom de gränser som den traditionen utstakar för oss.

Allt detta fördunklas nu av teoretiserande från många olika håll. »Europeocentrisk historieskrivning» har blivit ett skällsord. Vi uppmanas att praktisera »universalism». Men även om Europa inte längre intar den centrala platsen i världshändelserna — är det något skäl att glömma att det under lång tid faktiskt gjorde det? Och påverkar inte den perioden fortfarande på många sätt det närvarande? Som grundval för historieskrivningen förefaller mig »universalismen» oanvändbar. Scenen blir för vid, handlingen som utspelas på den alltför förvirrande komplicerad. Vill man beskriva det hela i ett begripligt sammanhang måste man överblicka det från någon bestämd synpunkt, och hur skulle någon i så fall kunna frigöra sig från sitt eget land och dess civilisation?

Det skulle innebära en övermänsklig ansträngning, och vad värre är, det skulle strida mot den mänskliga naturen. Jag erkänner gärna indiernas eller kinesernas rätt att skriva den världshistoria som passar dem bäst; men lika bestämt håller jag på att vi européer har rätt till, och behöver, den världshistoria som kan hjälpa oss att klarare urskilja vår plats i det nästan obegripliga stora sammanhanget. Detta innebär inte på något sätt att allt måste ses under synvinkeln av det europeiska intresset, eller att beundran måste förbehållas europeiska insatser. Inte heller innebär det att den europeiska eller

västerländska civilisationen bör, eller kan, tolkas som en avrundad helhet, som inte har mottagit några inflytanden utifrån. Men hur kan någon människa — och historikern får aldrig försöka att framställa sig själv som något annat än en människa — tillåta sin själ, formad av hans egen kulturella miljö, att upplösas i en oorganisk och anarkisk »värld» utan att förlora sin mest fruktbara livsprincip? Vi måste nalkas världshistorien genom de mindre enheter i vilka vi växer upp. För var och en av oss måste den egna nationens historia innebära utgångspunkten — och riktpunkten. Till vilken barnslig illusionism överlämnar sig inte de sanna »universalisterna»? Deras härskare är talrik, och deras inflytande gör sig förnummet i allt vidare kretsar. Jag skall säga något om Toynbee. Men först några ord om MRA — entusiasterna för Moralisk Upprustning. De framställer denna historiska uppfattning i en karikatyr som kan skärpa blicken för de ohistoriska dragen i hela konstruktionen.

Jag antar att de flesta har sett deras förtjusande publikationer. Vilka charmfulla bilder av lyckliga strålande ansikten — filippiner, negrer, kineser, burmaner — de ger oss en vision av en bättre värld än den vi känner till. Och verkligen: »Kommer Asien att visa vägen?» läser man i texten. Av stackars gamla Europa väntar man sig inte längre någonting. Intet annat än

ånger för tidigare visad högfärd och självtillräcklighet; samt ödmjukhet nu och framdeles. »Vi har störtat mänskligheten i två världskrig. Vi har exporterat materialismen . . . I all ödmjukhet ber vi er, Asien och Afrika, om förlåtelse.»

Jag erkänner gärna att högmod och självtillräcklighet, och även krig, är bevis på den människonaturens ondska som inte heller den västerländska civilisationen har kunnat, eller någonsin kommer att kunna fullständigt underkuva. Men att den mänskliga naturen i Asien och Afrika inte innehåller något annat än denna oemotståndliga vänlighet som så skickligt framställs av Mr. Buchmans fotografier — det kan jag inte tro. Jag skall inte räkna upp forna dagars blodiga tyrannier i Asien, ej heller de brutala utbrotten av religiös fanatism eller de fruktansvärda sociala missförhållanden som fortfarande kan konstateras. Om jag erinrar om dessa ting, så är det inte för att påstå, att dessa folk inte skulle vara i stånd till något bättre. Men denna möjlighet till förbättring kommer inte att förverkligas i ett slag genom kongresser där världsmedborgare i pittoreska dräkter jublande framför älskvärda plattheter. Framstegen kommer att vinnas endast genom hårt arbete, genom att generation efter generation kämpar mot envisa traditioner och fördomar — precis som fallet har varit hos oss.

Detta fundamentala misstag,

detta nytra bortseende från historien och förkunnandet att från och med nu allt skall bli annorlunda, finner man också hos Toynbee. Även han förringar den roll Europa fortfarande kan spela. Den pågående omvälvningen i den intill helt nyligen koloniala delen av världen beror — Toynbee erkänner detta — på den västerländska civilisationens inverkan på de i dessa länder härskande samhällsförhållandena. Men vad har vi skänkt dem? Vad har vi fortfarande att erbjuda? Enligt Toynbee är det bara ryssarna som har en tro att dela med sig av, det är deras försteg framför oss, en tro som hur förvrängd den än må ha blivit, dock härstammar från den västerländska civilisationen. Allt vad vi har är teknik — stenar i stället för bröd. Detta är just vad MRA-folket påstår — »ingenting annat än materialism».

Är det inte häpnadsväckande att Toynbee inte har något att säga om den känsla för social rättfärdighet, som har lett till så djupgående reformer i Västerlandet under de senaste generationerna och som obestridligen inspirerade de europeiska kolonialämbetsmännen i Asien till försöken att lätta de feodala systemens tryck? Men än mer överraskande är att Toynbee själv i ett avsnitt om Turkiet påpekar, att vad revolutionen i detta land har lånat från Västern är »känslan för rent spel och måttfullhet i politiken, som enligt vad vi tror är en av de goda gåvor Västern har att skänka

världen». Häpnadsväckande, därför att han helt glömmer detta senare när han talar så bittert om »stenar i stället för bröd».

Vad är nyckeln till denna motsägelse? Det är att Toynbee i djupet av sitt hjärta bär på ett behov av att demonstrativt nedvärdera sin egen sida. Vid ett tillfälle gick han så långt att han skrev att vi inte får vänta oss att undkomma en gång till som i det senaste kriget: mänsklighetens påtagligt växande undergivenhet gör det säkert att en framtida världserövrare kommer att finna oss vara ett lättfånget byte. Ett hjärta som gläder sig åt en förödande defaitism — hos Toynbee är det alltid detta hjärta som vinner över huvudet.

Toynbee tror, att världen i princip redan är »enad». Jag hörde honom 1955 i London hålla en föreläsning om »Världsenhet och världshistoria». När han slutat sade jag till honom: »Ni talade om att mänskligheten är en enda stor familj. Det ser knappast så ut.» Till detta svarade han blixtnabbt: »Nej, det ser mera ut som ett slakthus.» Han menade naturligtvis: vi måste. Det är vårt enda alternativ till förintelsen. Idén förefaller mig beklämmande. Vårt enda alternativ — ett hjärnspöke! Ty denna curlisering av världen — kan den äga rum så lätt och fort? Civilisationen är inte en valuta som behåller sitt värde när den lämnas vidare till någon annan. Den är ett värde som skapats under århundradenas lopp

och är oupplösligen bunden till sin ägare, till hans historia, till hans karakteristiska egenskaper och möjligheter, som i sin tur beror på hans och hans förfäders erfarenheter, deras ansträngningar och prövningar. Ett folks civilisation är intet annat än hela massan av dessa egenskaper och färdigheter — och minnen. Den är en produkt av historien och utan kraft om den inte behåller den levande kontakten med historien.

De spekulationer jag har diskuterat — de må vara optimistiska eller pessimistiska — har det gemensamt att det tenderar att nedvärdera den västerländska civilisationens vitalitet. Man uppmuntrar en sinnesförfattning, som gör att närhelst ett kulturellt fenomen diskuteras utan hänvisningar till Asien eller Afrika, kastas genast ordet *hybris* mot talaren; med särskild bitterhet givetvis om han har dristat sig att nämna de orientalska samhällenas efterblivenhet eller brister. Och den som uttrycker sin kärlek till den västerländska tankens eller diktens stolta tradition kan vara säker på att bli kallad »europeisk chauvinist».

Det är något djupt osunt i denna vana att nedvärdera vårt eget andliga arv. Västerlandet har inte längre någon tro, heter det, och an-

klagarna tävlar med varandra om erbjuda, den ene ett, den andre ett annat, som skulle kunna göra tjänst. Som om en ideologi skulle kunna gripas ur luften! Ingen tro? Jag för min del tror på oss själva, på vår tradition, som genom sitt outtröttliga experimenterande och sökande vittnar om att den alltfört har något att erbjuda världen.

Men hur som helst, även om denna tradition skulle tvingas att genomgå ännu en prövningens tid, vare sig på grund av att den överväldigas av en främmande makt eller genom våra egna missgrepp, så kommer den för oss alltid att förbli en outhärlig kraftkälla. Alla dessa andra trospatent är ingenting annat än önsketänkande, som vänder uppmärksamheten bort från det hängivna arbete och den outhärliga kamp som fordras.

Strid är livets lag. Jag vill långt ifrån antyda att vi skulle underskatta ett tredje världskrigs dödliga allvar. Vi måste av all makt söka avvärja den katastrofen. Men vi kommer inte att visa vår förmåga att avvärja hotande olyckor genom att bryta vårt sammanhang med Europa och dess förflutna, genom att krypa för Ryssland, och genom att överflöda av ihåliga syndabekännelser inför de asiatiska folken.